

ÖREBRO
TEOLOGISKA
HÖGSKOLA
en del av ALT

”...att bli sams med verkligheten.”

En kvalitativ studie kring horisontell försoning på
anstalter i Sverige.

C-uppsats i TL AA232, 15 hp
Elvira Brandt

Examinator: Roland Spjuth
Handledare: Fredrik Wenell
Examinations datum: 2020-03-26

Abstract

This study aims to deepen the theology of horizontal reconciliation. This is done through interviews with prison pastors and priests about their respective views on horizontal reconciliation and what opportunity they give to the perpetrator to reconciliation with his or her victims. How do pastors and priests describe horizontal reconciliation? What happens in the horizontal reconciliation between the perpetrator and their victims? What can people outside the prison learn from the work for horizontal reconciliation in prison? These are the questions this study aims to answer.

Miroslav Volf's horizontal reconciliation theology helped to deepen the analytics of the interviews. Additionally, the theology helped to give other aspect to horizontal reconciliation and what is needed for it to happened. A big question that has come up during the reading of Volf is who has the most responsibility; the perpetrator or the victim? Furthermore, what happens to the identity during a process of reconciliation?

Keywords: *Identity, Miroslav Volf, Prison, Reconciliation.*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.2 Syfte och frågeställning	2
1.3 Metod	2
1.3.1 <i>Kvalitativa forskningsintervjuer</i>	2
1.3.2 <i>Analysmetod</i>	3
1.4 Material	3
1.4.1 <i>Intervjudeltagare A</i>	4
1.4.2 <i>Intervjudeltagare B</i>	4
1.4.3 <i>Intervjudeltagare C</i>	4
1.4.4 <i>Intervjudeltagare D</i>	4
1.5 Forskningsöversikt	4
1.5.1 <i>Miroslav Volf</i>	5
1.5.2 <i>Sydafrika</i>	5
1.5.3 <i>Sverige</i>	6
1.6 Disposition och avgränsningar	6
1.7 Definitioner	7
2. Miroslav Volfs försoningsteologi	8
2.1 Gudsbild och människa	8
2.1.1 <i>Gudsbild</i>	8
2.1.2 <i>Människan</i>	9
2.2 Uteslutning	10
2.3 Fyra steg till försoning	11
2.3.1 <i>Omvändelse</i>	11
2.3.2 <i>Förlåtelse</i>	12
2.3.3 <i>Omfamnade av fiender</i>	12
2.3.4 <i>Minnets helande</i>	13
2.4 Mål med försoning	13
2.5 Sammanfattning Volf	14
3. Intervjuresultat	15
3.1 Försoning	15
3.1.1 <i>Leva med det som har hänt</i>	15
3.1.2 <i>Återuppta relationer</i>	16
3.1.4 <i>Motiv till försoning</i>	17
3.1.4 <i>Sammanfattning försoning</i>	18
3.2 Gemensamma nämnare till försoning	19
3.2.1 <i>Ansvar</i>	19
3.2.2 <i>Mod</i>	20
3.2.3 <i>Tryggt och tydligt sammanhang</i>	21
3.2.4 <i>Viljan</i>	21
3.2.5 <i>Sammanfattning gemensamma nämnare för försoning</i>	22
3.3 Möjligheter till försoning	22

3.3.1 Enskilda samtal	23
3.3.2 Försoningsprogram.....	23
3.3.3 Sammanfattning möjligheter till försoning.....	25
3.4 Förlåtelse och försoning	25
3.4.1 Innebörden av förlåtelse.....	25
3.4.2 Förhållandet förlåtelse och försoning.....	26
3.4.3 Sammanfattning förlåtelse och försoning.....	27
4. Diskussion och analys	28
4.1 Offrets ansvar.....	28
4.2 Steg till försoning	29
4.2.1 Omvändelse	29
4.2.2 Förhållandet mellan förlåtelse och försoning.....	31
4.2.3 Viljan till försoning.....	31
4.3 Målet med försoning.....	32
4.3.1 Identitetsskapande	32
4.4 Sammanfattning.....	33
5. Slutsatser och fortsatt forskning.....	34
5.1 Utvärdering av metod samt förslag till fortsatt forskning.....	35
6. Källförteckning	36
6.1 Tryckta källor.....	36
6.2 Internet.....	36
6.3 Otryckta källor.....	36

1. Inledning

1.1 Introduktion

”Många av Kriminalvårdens häkten och anstalter är idag fullbelagda.”¹ lyder den första meningen på Kriminalvårdens hemsida under rubriken ”Platssituation”. Den 13 januari 2020 visar statistiken att den gräns på 90% beläggning på häkten och anstalter är passerad. Statistiken visar även att anstalter för män med säkerhetsklass 1, är beläggningsgraden 100,20% och för kvinnor med säkerhetsklass 2, 101,59%.² Enligt den statistik som brottsförebyggande rådet, BRÅ³, har för återfall i brottslighet som sker efter ett till tre år efter frigivning⁴, visar att personer som frigavs 2016 var det 24% som återföll i brott inom ett år. Högst var det bland åldrarna 18–20 där 31% återföll i brott.⁵

Riksdagen tog beslut den 13 november 2019 att livstidsstraff oftare ska diskuteras vid mord. Alla partier förutom Vänsterpartiet röstade ja till denna nya lag som trädde i kraft den 1 januari 2020.⁶ Under debatten var det inte en enda gång som vård om förövaren diskuterades. Däremot debatterade de om att förbrytarna var hemska människor och skulle spendera sitt liv bakom stängsel; inte en enda fråga kring förbrytarnas existentiella skuld eller hur en försoning mellan dem och offret skulle kunna ske.

Det är många som idag sitter på anstalt och sonar sina brott mot samhället och allt fler kommer behöva sitta längre. Dock kvarstår frågan vem i samhällets ordning tar hand om förövarens existentiella skuld och bidrar till försoning mellan en förövare och ett offer? Vem möjliggör den horisontella försoningen? Mitt i detta finns det en grupp med fängelsepastorer och präster som jobbar på anstalterna. Deras jobb gör det som inte kriminalvården kan, nämligen jobba med försoningen mellan förövare och offer, med sig själv och inte bara till staten.

---

¹ Platssituationen. 2020. Online: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/platssituationen/>

² Platssituationen. 2020. Online: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/platssituationen/>

³ BRÅ är en myndighet som verkar för att brottsligheten ska minska och tryggheten i samhället ska öka.

⁴ frigivningar från anstalter, utskrivningar från slutna ungdomsvård, avslutad intensivövervakning med elektronisk kontroll samt lagföringar för andra påföljder genom lagakraftvunnen dom eller beslut från åklagare

⁵ Brottsförebyggande rådet 2019, 11–12.

⁶ Straffet för mord. 2019. Online: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/straffet-for-mord_H701JuU4

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka vad pastorer och präster inom fängelsekyrkan har för syn på den horisontella försoningen⁷ och på vilket sätt de i sitt arbete bidrar till försoning mellan förövare och offer. Följaktligen se vad som händer med människan under försoningen.

För att uppnå detta syfte har jag arbetat med dessa frågeställningar:

- Hur förstår pastorer och präster inom fängelsekyrkan innebörden av horisontell försoning?
- På vilket sätt bidrar de i sitt arbete till försoning mellan förövare och offer?
- Vad är målet med horisontell försoning?

1.3 Metod

I detta avsnitt beskrivs den metod som har använts för att uppnå uppsatsens syfte och svara på uppsatsens frågeställningar.

1.3.1 Kvalitativa forskningsintervjuer

För att svara på uppsatsens frågeställningar har kvalitativa forskningsintervjuer använts som metod. Intervjumetoden har valts för att se hur fängelsepastorer och präster beskriver den horisontella försoningen och hur arbetet för försoning ser ut på de anstalter som de jobbar på. Kvalitativa intervjuer ger tillträde på ett speciellt sätt till människors upplevelser av den levda världen och det specifika temat som intervjun handlar om. Däremot ska inte intervjun handla om intervjuarens bestämda uppfattningar om temat eftersom det är informanternas uppfattningar som är det intressanta.⁸

Utifrån uppsatsens syfte att beskriva horisontell försoning utifrån anstaltsmiljö har två fängelsepastorer och två fängelsepräster intervjuats som alla arbetar eller har arbetat inom fängelsekyrkan på olika anstalter. Urvalet ger på så sätt en bredd med avseende på respondenternas kyrkotillhörighet och teologi, men också hänsyn till olika anstalters förhållningsätt och arbetsmetod för försoning.

Informanterna i uppsatsen är ledare inom deras område, intervju kommer då klassas, enligt Kvale och Brinkman, som *elitintervjuer*. Här är det viktigt för intervjuaren att känna till ämnet och behärska en del av det tekniska språket, samt vara uppmärksam på åsiktsförmedling från informantens sida.

---

⁷ Försoning mellan människor, i denna uppsats betyder det förövare och offer. Se 1.7

⁸ Kvale och Brinkman 2009, 47.

Intervjuerna är semistrukturerade. Det innebär att det har använts en intervjuguide⁹ med de frågor och områden som har skrivits ned i förväg men intervjuerna har också haft formen som ett öppet samtal. Frågorna har haft både en tematiskt och dynamisk karaktär.¹⁰

Intervjuerna har sedan transkriberats ord för ord. Uttryck som skratt, paus, upprepningar och småord har även skrivits ut, dess uttryck har tagits bort när citat från intervjuerna förekommer i uppsatsen. Citaten har även meningskoncentreras, vilket innebär att informanternas långa uttalanden omformulerats i kortare form för att göra dess mening mer tydlig och tillgängliggöra de för analys.

1.3.2 Analysmetod

Analysen av intervjuerna har gjorts i två steg; breddanalys och djupanalys. Breddanalysen handlar om en induktiv analys av det insamlade materialet för att hitta teman kring innebörden av försoning och deras arbete för försoning. Därefter lästes transkriberingarna igenom innan de kodades i de teman som hittas och som sedan struktureras tematiskt och meningskoncentreras. Intervjuerna jämfördes sedan med varandra och lägger grunden för djupanalysen.

Intervjuerna har sedan analyserats och diskuterats utifrån Miroslav Volfs, bok *Exclusion and Embrace – A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation*.¹¹ vilket är den så kallad djupanalysen och utgör uppsatsens diskussion. Volf tillsammans med Desmond Tutu antagligen den mest kända teologen inom detta område. Diskussionen och jämförelsen bygger på teman som blev tydliga under intervjuerna och utgör tydliga spänningsområden gentemot teoretiska perspektivet; *offret som oskyldig, steg till försoning* och *målet med försoning*. Syftet är att få en fördjupad förståelse kring den horisontella försoningens påverkan på förövare och offers liv samt arbetet på anstalterna kring försoningen mellan dem.

1.4 Material

Uppsatsens huvudmaterial består av intervjuer med fyra fängelse-pastorer och präster om vad horisontell försoning är för dem samt vilka möjligheter till försoning som deras arbete erbjuder. Här under beskrivs det vilka intervjudeltagarna är.

---

⁹ Se bilaga 1.

¹⁰ Kvale och Brinkman 2009, 145–147.

¹¹ Boken utgör uppsatsens teori och presenteras i forskningsöversikten och sedan beskrivs mer utförligt i kapitel två.

1.4.1 Intervjudeltagare A

A är präst och har jobbat 10 år på anstalt och häkte. A har varit präst sedan 1982. A har jobbat på anstalter för både kvinnor och män. A har även varit med på tre försoningsveckor på de anstalter A har jobbat på.

1.4.2 Intervjudeltagare B

B är präst inom Svenska kyrkan och har jobbat på anstalt och häkte i 10 år. Tidigare har B varit doktorand 1997 – 2001 och lektor 50% 2002 – 2005 på Teologiska institutet på Uppsala universitet. B har tidigare skrivit texter om fängelsesjälavård och håller regelbundet föreläsningar om detta i olika sammanhang.

1.4.3 Intervjudeltagare C

C är pastor och har jobbat 9 snart 10 år på en kvinnoanstalt som har säkerhetsklass två, vilket är den högsta för kvinnoanstalter. På anstalten har C samtal med kvinnorna, i grupp och enskilt. En gång i månaden firar de även gudstjänst tillsammans med en besöksgrupp. Utanför sin tjänst på anstalten jobbar C i den lokala församlingen i den stad C bor i.

1.4.4 Intervjudeltagare D

D är pastor och har jobbat på en anstalt med säkerhetsklass 1 för män i 20 år. D har varit med på två försoningsveckor på anstalten och har dagligen samtal med de intagna samt håller i anstaltens Alpha-kurser.

1.5 Forskningsöversikt

Försoning beskrivs i *Global Dictionary of Theology* som ”a concept found principally in Paul’s writings in the New Testament, represents that end point toward which peacemaking aims.”¹²

Försoning kan förstås på två olika sätt, den vertikala försoningen handlar om försoning mellan Gud och människa och är den horisontella försoningen handlar om försoningen mellan människor. Enligt Paulinsk teologi ger den vertikala försoningen möjlighet för en horisontell försoning, genom att människan har fått tagit emot försoning från Gud och att all försoning slutar i Kristus kan hon försona sig med andra, se Rom 5:11.¹³

---

¹² Schreiter 2008, GDT, 637–638.

¹³ Schreiter 2008, GDT, 637–640.

1.5.1 Miroslav Volf

En teolog som är viktig inom den horisontella försoningen är Miroslav Volf, som är författaren till *Exclusion and Embrace*. Syftet med boken är att beskriva hur människorna behöver vara för att kunna leva i harmoni med varandra. Volf påpekar att det är viktigt att skapa sociala aktörer som visar på rättvisa, sanningeliga och fredliga samhällen samt lever efter Guds kärlek.¹⁴

Volf argumenterar kring vem som egentligen kan ses som oskyldig i en konflikt. Volf menar att alla är oskyldiga i sina egna ögon samt att sina fiender är onda och den enda orsaken till konflikten.¹⁵ Detta ger en falsk oskyldighet, där det egentliga problemet ligger i människans separation från Gud.¹⁶ Där det då kommer att handla om att omfamna den andra så som människan har blivit omfamnad av Gud för att hon är kallad till att omfamna alla människor.¹⁷

Det som bör noteras i den här uppsatsen är att Volf skriver utifrån etniska konflikter och inte i den kontext, dvs. anstalt, som denna uppsats rör sig kring. Däremot utvecklar Volf en allmän hållning kring den horisontella försoningen som spelar stor roll.

1.5.2 Sydafrika

Hur det arbetas med den horisontella försoningen på svenska anstalter har inte hittats. Dock har Ulrica Fritzon, professor vid Lunds universitet, i sin avhandling beskrivit och undersökt hur en anstalt i Sydafrika jobbar med försoning utifrån ett försoningsprogram. I sin avhandling intervjuar hon intagna som har gått försoningsprogrammet på Pollsmoor Correctional Centre i Sydafrika samt gjort deltagande observationer. I programmet förväntas det av intagna att erkänna sina brott för varandra, anhöriga och även brottsoffren i den mån det är möjligt. I avhandlingen tar hon upp den befrielsekraft som finns i att kunna berätta för offret om vad som ”egentligen” hände, att få erkänna det den intagne har gjort inför den man har skadat.

Fritzon diskuterar ur ett religionfilosofiskt perspektiv om en skyldig människas möjligheter till försoning. Detta gör hon med hjälp av Martin Bubers bok *Skuld och skuld känsla*.

Under försoningsprogrammet ligger betoningen mer på den intagnes möjlighet att erkänna det som den har gjort inför brottsoffret än på att offret ska förlåta den intagne. Detta då den intagne får en möjlighet att se sitt brott från andra synvinklar än sitt egna.¹⁸

---

¹⁴ Volf 1996, 21.

¹⁵ Volf 1996, 79–83.

¹⁶ Volf 1996, 65–66.

¹⁷ Volf 1996, 130.

¹⁸ Fritzon 2017. Avhandling. 15–30.

Försoningsprogram har Fritzon tagit med sig till Sverige och har använts på två av de tre anstalter som har representerats i mina intervjuer. Dock är det offer i form av anhöriga till förövaren som förövaren fått träffa i detta program och inte direkta brottsoffer.

1.5.3 Sverige

Magnus Abrahamson jobbar som häkte- och fängelsepräst i Borås och har skrivit boken *Brott och förlåtelse*. I boken försöker han svara på frågan om Gud förlåter mördare, våldtäktsmän och pedofiler. Abrahamson väljer dock att omdefiniera frågan till ”Förlåter Gud alla människor?” Detta är för att få en bredare människosyn och omfång på gender, få en djupare reflektion än att bara kunna svara ja eller nej och för att frågan inte ska identifiera människan med det brott som begåtts. Abrahamson menar att en grundläggande förståelse för Guds förlåtelse är att Gud älskar och vill förlåta alla människor, där Guds förlåtelse är en gåva vilket betyder att människan inte behöver göra ett visst antal av goda gärningar för att få ta emot Guds nåd. Dock betyder inte detta att människan inte behöver ta ansvar för det som gjorts eller ska sluta tänka på vilka konsekvenser gärningar kan få. Människan ska alltså inse ett eget ansvar för sina handlingar.¹⁹

1.6 Disposition och avgränsningar

I kapitel två beskrivs Volfs horisontella försoningsteologi, som är en av byggstenarna för diskussionen i kapitel fyra. I kapitel tre beskrivs och analyseras resultaten av intervjuerna och ger svar på två av uppsatsens frågeställningar. I kapitel fyra analyseras intervjurest resultaten från kapitel tre utifrån Volfs horisontella försoningsteologi. I kapitel fem redovisas de slutaster som kan dras från diskussionen samt uppsatsens frågeställningar.

De avgränsningar som gjorts i den här uppsatsen är att enbart intervjua fängelsepastorer och präster. Det har inte gjorts några intervjuer med förövare eller offer eftersom uppsatsens syfte är fängelse-pastoreernas och prästernas syn på försoning och deras arbete kring det som är i fokus. Dock skulle det vara intressant att intervjua förövare och offer som genomgått försoningsprogrammet för att se hur detta påverkat deras liv.

---

¹⁹ Abrahamson 2013, 9–18.

Jag väljer genomgående i uppsatsen att ge förövare, offer och människa ett feminint pronomen. Detta beror på att jag ogärna vill benämna människor som ”det”, och grammatiskt sett brukar substantivet ”människa” ges ett feminint pronomen.

1.7 Definitioner

Den här uppsatsen handlar om horisontell försoning. Begreppet används för att kunna ge ett teologiskt bidrag till det pågående samtalet kring försoning mellan människor. Även för att begränsa till ett specifikt område och inte undersöka mer allmänt som medling eller försoning.

2. Miroslav Volfs försoningsteologi

I det här kapitlet kommer Miroslav Volfs bok *Exclusion and Embrace – A Theological Exploration of Identity, Otherness, and Reconciliation* bearbetas. Detta för att ge en bild kring hur Volf beskriver vad horisontell försoning är, varför människan har behov till försoning, vilka resurser som behövs vid en försoning och vad målet med horisontell försoning. Kapitlet kommer tillsammans med kapitel tre vara grunden i den diskussion som förs i kapitel fyra.

2.1 Gudsbild och människa

Volfs försoningsteologi bygger på Volfs gudsbild; treenigheten, korset och kärleken från fadern. Således är det viktigt att förstå Volfs gudsbild men även hur han ser på människa för att förstå Volf horisontella försoningsteologi.

2.1.1 Gudsbild

Enligt Volf är Gud treenig; Fadern, Sonen och den Helige ande. De här tre personerna verkar tillsammans i en ömsesidig och perfekt kärlek och deras identitet är djup rotade i varandra. De skulle inte kunna existera utan varandra för de är beroende av varandra. Volf menar att anledningen till varför Gud kom till jorden var för att alla människor skulle kunna leva i relation till varandra likt det liv som finns i treenigheten och inse sitt beroende av varandra. Detta är för att kunna leva i en ömsesidig kärlek till varandra.²⁰

Enligt Volf är korset en viktig del av förståelsen för den horisontella försoningen. Människan hade blivit en fiende som Gud ville nå. För att Gud skulle kunna nå denna fiende blev korset vägen. På korset vinner Jesus över denna fiendskap genom den självutgivande kärleken och Gud skapar sedan ett rum i sig själv åt människan. På korset sonades världens synder och därigenom har människan möjlighet att förlåta och omfamna²¹ förövaren för att Jesus redan har gjort det på korset.²²

Volf menar att kärleken från fadern kommer från att Gud är som en god far, som grundar sig i liknelsen om den förlorade sonen i Luk 15:11-32. Faderns relation till sin son i liknelsen är uppbyggd på kärleken till sin son och inte på sonens moraliska uppföranden. Fadern tar tillbaka sin son trots allt sonen har gjort, för att fader älskar sin son. Liknelsen ger en bild av att Gud omfamnar människan oavsett hennes omoraliska handlingar. På samma sätt är också

---

²⁰ Volf 1996, 178–181.

²¹ Försonas

²² Volf 1996, 127–129.

människan kallad till att omfamna varandra. Volf menar att denna liknelse visar på vikten av att bevara goda relationer med varandra vilket är mycket viktigare än moraliska uppförande.²³

2.1.2 Människan

Människan är enligt Volf skapad av Gud som Guds barn för att leva i en kärleksgemenskap med Gud och mellan varandra.²⁴ Gud skapade människan till sin avbild och Han skapade människan till man och kvinna.²⁵ Dock är människans hjärta skadad av synden som finns i världen.²⁶ Således kan hon inte leva efter det som Gud har skapat henne för att göra utan hon har vänt sig bort från Gud och andra.

Människan har blivit formad av det ondska klimatet som hon lever i, där viljan till att göra gott är mindre än vilja att göra ont. Det menar Volf är på grund av arvsynden. Eftersom att ondskan är stor i hennes liv förstår hon inte varför hon borde hata det onda och fortsätter göra onda handlingar mot andra. Människan kan släppa sin oförmåga att göra det goda mot andra människor genom att Anden ger kraft till människan att göra det goda. Däremot menar Volf att människan alltid har ett val att antingen utesluta andra människor eller att omfamna dem. Människan kan då genom sin vilja och mod närma sig andra människor för att kunna omfamna dem och återupptäcka att vi alla hör ihop.²⁷

Det leder till att människan ser sig som oskyldig i en konflikt, eftersom jaget har en förmåga att se sin motpart som den onda och sig själv som ett offer och är oskyldig. Volf menar att alla är oskyldiga i sina egna ögon. Självbedrägeri används av människan genom att omtolka sina egna moraliska handlingar samt förnekar det onda den har gjort. Dock påpekar Volf att ingen människa är oskyldig i en konflikt, oavsett om denne är ett offer eller förövare. Då ondskan genererar ny ondska och där den oskyldiga blir en avbild av ondskan. Människan hamnar i en hämndens spiral.²⁸ Frågan blir, hur blir det att se offer som skyldig i en brottsituation? Eftersom Volf starkt antyder att även offer är skyldiga i konflikten blir det intressant att se om det stämmer i relationen förövare och brottsoffer. Har ett offer något ansvar i det som hänt? Kan verkligen ett offer ses som skyldig i en brottsituation? Detta kommer att diskuteras i kapitel fyra.

---

²³ Volf 1996, 191–195.

²⁴ Volf 1996, 225.

²⁵ Volf 1996, 183. Se 1 Mos 1:28.

²⁶ Volf 1996, 84.

²⁷ Volf 1996, 99.

²⁸ Volf 1996, 79–83.

2.2 Uteslutning

Vad är det som Volf menar ska lösas genom försoningen? Volf pekar på att problemet som behöver lösas är uteslutning (*exclusion*). För att beskriva vad uteslutning är börjar Volf med att beskriva den separation som finns och det som binder samman i skapelseberättelsen. I 1 Mos 1 berättas det om att Gud skilde ljus från mörker, vatten från land, havsvarelser från landvarelser. Gud skapade separation i sin skapelse. Gud skapar sedan människan som ett redskap att binda allt samman, genom att människan ska förvalta det som finns på jorden.²⁹ Om det inte finns någon som binder samman blir separationen ”selfenclosed, isolated and self-identical beings”.³⁰

Volf menar att uteslutning blir när människan binder ihop det som Gud har separerat och separerat det som Gud har bundit ihop.³¹ Uteslutningen kan kapa det som binder människor samman, genom att ta ut människan ur det ömsesidiga beroendet och placera henne i oberoendet av någon annan. Den andra blir antingen en fiende som måste puttats iväg från sitt jag eller ses som en obetydlig person som kan bli förbisedd eller övergiven. Uteslutningen kan även betyda att människan inte känner igen den andra som en del i sitt ömsesidiga beroende av andra. Den andra ses som underlägsen som antingen behöver assimileras till sitt egna jag eller underordnas sitt egna jag.³²

Människans identitet skapas genom mötet med andra människor, där det handlar om att binda människor samman och separeras från andra; där vi är dem vi är för att vi har separerat oss och bundit oss. ”Identity is a result of the distinction from the other and internalization of the relationship to the other”.³³

Enligt Volf innehåller uteslutning fyra uteslutande praktiker: (1) eliminering som innebär att tillintetgöra alla som är annorlunda, (2) assimilation som innebär att alla måste bli som oss, (3) dominerande som innebär kontrollerande av alla och (4) övergivning som innebär att hålla ett tryggt avstånd till den andra och inte beröras av den andres olycka.³⁴ Innan människan kan utesluta andra från sin sociala värld, driver hon först ut dem ur hennes symboliska värld. Genom att hon demoniserar den andre, att jaget sätter etiketter på dem som visar vilka dem är. Till exempel blir de som människan anser är utanför blir i hennes ögon smutsiga, lata eller omoraliska, samt de som är minoriteter blir parasiter. Detta gör människan, inte för att hon inte vet bättre, utan för att hon vägrar se den andre som den är och hon väljer att se den andre utifrån

---

²⁹ Volf 1996, 65. Se även Plantinga 1995, 29.

³⁰ Volf 1996, 65.

³¹ Volf 1996, 66. Se även Plantinga 1995, 30.

³² Volf 1996, 67.

³³ Volf 1996, 66.

³⁴ Volf 1996, 75.

sitt egna intresse. Uteslutande känslotillstånd är ett resultat av de uteslutande praktikerna och det uteslutande språket, vilket bland annat är hat och likgiltighet.³⁵

Frågan blir varför vill människor utesluta andra? Vad uppnås med att göra det? Volf anser att grunden i uteslutning är att människan vill hitta sin identitet. För att hitta sin identitet behöver människan dra gränser kring jaget vilket i den processen leder till att hon utesluter sig från andra.³⁶ Däremot är det inte fel i att dra gränser runt sitt jag då separationen mellan jaget och den andre bidrar till en hållbar dynamisk identitet. Utan uteslutning övergår jaget till att söka bekräftelse av sin identitet på baskostnad av den andre, där den andre ses som mindre värd och oviktig.³⁷

2.3 Fyra steg till försoning

Vad behövs för att en försoning ska kunna gå till? Vilka medel och resurser är bra vid en försoningsprocess? I Volf försoningsteologi är det fyra steg i en försoningsprocess. Dessa fyra steg är: omvändelse, förlåtelse, omfamnade av fiender och slutligen minnets helande. Stegen är viktiga i att kunna gå från uteslutning till omfamning, att nå försoning.

2.3.1 Omvändelse

Kärnan i Jesus undervisning handlade om Guds ovillkorliga kärlek och människornas behov till omvändelse.³⁸ ”To repent means to make a turnabout of a profound moral and religious import”³⁹ Människan behöver inse att hon inte bara har begått ett stort misstag, utan också att hon är en syndare. Jesus säger i Mark 2:17 ”Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga, utan syndare”.⁴⁰ Jesus undervisade alla om detta, både förövare och offer. Båda behöver omvändelse och förändringar i sitt liv. Ja, offren behöver inte bara hopp utan också omvändelse från deras synder; synd som hat och destruktiva levnadssätt. De behöver omvända sig från det som förövaren gjorde med deras själ. Det händer att offret börjar spegla förövaren i sitt levnadssätt och blir en avbild av sina fiender.⁴¹

Människan behöver se bortom stora och små synder och istället inse hennes behov av att bekänna sina synder utan att rättfärdiga dem. Genom att skylla ifrån sig på något annat och hitta

---

³⁵ Volf 1996, 76–77.

³⁶ Volf 1996, 90.

³⁷ Volf 1996, 91.

³⁸ Volf 1996, 112.

³⁹ Volf 1996, 113.

⁴⁰ Använder svenska folkbibeln 15 om inget annat anges.

⁴¹ Volf 1996, 117.

anledningen till varför hennes agerande är som det är.⁴² Det som blir problematiskt med detta är personer som inte tror på Jesus och inte inser sitt behov till omvändelse inte kommer kunna försona sig med någon annan. Kan Gud inte verka för försoning i en människa utan att hon är kristen? Eftersom Volf visar på att den slutgiltiga försoningen är Guds sak och inte människan⁴³, borde en försoning kunna ske utan att människan är kristen och omvänd.

2.3.2 Förlåtelse

När en människa upplever den andres handling som orättvis får hon en upplevelse att hon har rätt till hämnd. Detta kan i sin tur leda till något som Volf kallar hämndens spiral; där hämnd kan leda till mer hämnd. Det som kan få denna spiral att sluta snurra är förlåtelse.⁴⁴ Förlåtelse kan bryta denna spiral för att den överskrider kraven om rättvisa och det bryter förflutnas kraft.⁴⁵ För att människan ska kunna förlåta dem som har gjort henne illa menar Volf att hon först och främst ska lämna över sin vrede till Gud. ”By placing unattended rage before God we place both our enemy and our own vengeful self face to face with a God who loves and does justice.”⁴⁶ När människan gömmer sin vrede i hjärtats mörkaste plats växer det och leder till uteslutning. Medan om hon lämnar vreden till Gud sås ett frö av förlåtelse och det är då hon ser hur hon ska agera. Det är med Guds kärlek människan ska möta sina fiender med. Den förlåtelsen som sker mellan människor är ett eko av det som Gud redan har gjort för människan, Jesus död på korset, att hon redan är förlåten och kan därför förlåta.⁴⁷ Det blir tydlig att för Volf är förlåtelse en viktig del i en försoningsprocess. Det är passagen och vägen mellan uteslutning och omfamning. Utan förlåtelse kommer människan inte från uteslutningen och in i omfamningen. Volf visar på att utan förlåtelse kan människor inte försona sig med varandra. Men går det att förlåta en människa som har dödat ens pappa?

2.3.3 Omfamnade av fiender

Förlåtelse är gränsen mellan uteslutning och omfamning, men det lämnar en distans mellan människor, ett tomrum av neutralitet. Där personerna kan välja att gå åt två olika håll och lämna i fred eller falla in i varandras armar och bygga upp det som blivit trasigt.⁴⁸ Genom Jesus död på korset, där han står med öppna armar och ber om förlåtelse för fiendernas synder visar på en

---

⁴² Volf 1996, 118.

⁴³ Volf 1996, 109.

⁴⁴ Volf 1996, 120.

⁴⁵ Volf 1996, 121.

⁴⁶ Volf 1996, 124.

⁴⁷ Volf 1996, 124. Se 2.1.1

⁴⁸ Volf 1996, 125.

självutgivande kärlek.⁴⁹ Genom denna kärlek, som människan får del av i omvändelsen, kan hon övervinna sin fientlighet mot varandra och skapa en plats för mottagandet av den andre och omfamna varandra, vilket enligt Volf bör vara den kristnes mål.⁵⁰ Den som har blivit omfamnad av de utsträckta armarna på korset öppnar upp sina armar för sina fiender, så att tillsammans kunna glädjas över den eviga omfamningen av den treeniga Guden.⁵¹

2.3.4 Minnets helande

Det sista steget i en försoningsprocess är att bli hel i sina minnen kring det som hände. Däremot kommer aldrig människan kunna bli helt hel i sina minnen menar Volf. Det är i himlen som människan tillslut kommer glömma alla orättvisor medan hon är på jorden kommer hon ledas av det.⁵² Gud hjälper människan i detta, Gud glömmer människans synd på samma sätt han förlåter hennes synder. Han tar människans synder och placerar dem på sig själv.⁵³ Gud kommer ihåg människans synder så länge det behövs, för att människan ska kunna se sin ånger och att en förvandling ska kunna ske henne. Efter det glömmer Gud synden och ett helande sker i relationen mellan Gud och människa.⁵⁴ Det gäller för människan med Andens hjälp att leva kvar i sin omvändelse från synden och leva kvar i förlåtelsen.

2.4 Mål med försoning

Vad menar Volf är målet med försoning? Vad är det som ska hända genom försoning? Volf menar att det sluglitliga målet med försoning är att alla människor ska återupptäcka att de tillhör varandra och att de ska omfamna varandra och kunna leva på ett sådant sätt att Guds kärlek regerar.⁵⁵ Den slutgiltiga försoningen är messianskt och bör därför enligt Volf inte tas ur Guds hand. Det är bara Gud som kan ge den slutgiltiga försoningen och det är inget vi människor ska försöka göra på egen hand. Den fråga som vi bör ställa oss menar Volf är vilka medel behöver vi för att kunna leva i fred i frånvaron av den slutgiltiga försoningen.⁵⁶

Volf menar att vi inte ska ha vårt fokus på den slutgiltiga försoningen utan på en försoning som är grundad av den. Vi ska ha den som mål men eftersom den slutgiltiga försoningen är Guds verk och inte människans. Istället kan människan hitta sociala aktörer som kan leva i fred

---

⁴⁹ Se Luk 23:34.

⁵⁰ Volf 1996, 130.

⁵¹ Volf 1996, 131.

⁵² Volf 1996, 139.

⁵³ Volf 1996, 140.

⁵⁴ Volf 1996, 137.

⁵⁵ Volf 1996, 99.

⁵⁶ Volf 1996, 109.

med varandra och arbeta för fred i världen, till exempel inom politik och socialarbete. Dessa aktörers uppgift är att visa och leva efter Guds värderingar i den här världen. Detta är samhällets mål med försoning, att skapa dessa aktörer och leva efter Guds kärlek.⁵⁷

Vad är individens mål med försoning? Volf har inget tydligt mål med försoning på individnivå. Däremot kan det ses att målet för en kristen är att omfamna sina fiender; att leva efter Guds kärlek och genom att försonas blir detta möjligt.

2.5 Sammanfattning Volf

I detta kapitel har Volfs horisontella försoningsteologi beskrivits. Volfs horisontella försoningsteologi bygger på Gud som treenig, Kristus död på korset och på Gud som den goda fadern.⁵⁸ Dessa är tre viktiga delar i förståelsen av Volfs horisontella försoningsteologi och kring människans agerande i den. Människan enligt Volf är syndig och kan inte ses som oskyldig i en konflikt.⁵⁹

Det som ska lösas genom försoning är uteslutning. Här separerar människan på det som Gud har bundit samman och binder det som Gud har separerat. Anledning till uteslutning är enligt Volf sökandet efter identitet. Uteslutning blir när jaget övergår till att söka bekräftelse av sin identitet på baskostnad av den andre, där den andre ses som mindre värd och oviktig. Detta sker genom uteslutande praktiker.⁶⁰ Volf beskriver fyra steg för att ta sig ut ur uteslutning och in omfamning; omvändelse, förlåtelse, omfamnade av fiender och minnets helande.⁶¹ Volf menar att det sluglitliga målet med försoning är att alla människor ska återupptäcka att de tillhör varandra och att de ska omfamna varandra och kunna leva på ett sådant sätt att Guds kärlek regerar.⁶²

Det som tas med in i diskussionen är om offret kan ses som skyldig i en brottsituation. Eftersom Volf menar att det är i uteslutningen som den största delen av vår identitet skapas blir det då intressant att se vad som händer med i identiteten i omfamningen. Det kommer även att diskuteras kring förlåtelsens plats i den horisontella försoningen som Volf menar är en viktig del i försoningsprocessen.

---

⁵⁷ Volf 1996, 21, 110.

⁵⁸ Se 2.1.1

⁵⁹ Se. 2.1.2

⁶⁰ Se 2.2

⁶¹ Se 2.3

⁶² Se 2.4

3. Intervjuresultat

I detta kapitel redovisas resultaten från intervjuerna. Intervjuerna kommer även att jämföras med varandra och lägger grunden för den djupanalys som beskrivs i nästa kapitel. I kapitlet kommer uppsatsens frågeställning kring hur fängelsepastorerna och prästerna beskriver den horisontella försoningens innebörd och på vilka sätt de arbetar för försoning besvaras. Det kommer göras genom att ta upp hur informanterna beskriver vad horisontell försoning är, vilka gemensamma nämnare som behövs vid försoning och vilka möjligheter informanterna ger till försoning på sina anstalter. Detta för att sedan kunna jämföra med vad Miroslav Volf beskrivning av horisontell försoning och vilka medel som behövs vid försoning.

3.1 Försoning

I detta avsnitt beskrivs de olika synerna som kommit upp under intervjuerna på försoning. Hur informanterna beskriver vad försoningen är och vad meningen är att försoningen ska göra. Varför människor ska försonas, med varandra och med sig själva och på vilket sätt motivet till försoning påverkar resultatet av försoningen.

3.1.1 Leva med det som har hänt

Tre av fyra informanterna beskriver att försoning i grund och botten gör att människan ska kunna leva med det som har hänt.⁶³ De menar att den händelsen som har skett därmed inte längre har greppet om personen och ses inte som en förklaring till dess framtida handlingar. ”Försoning handlar om att både den som är ansvarig för handlingen och den som har drabbats kan se att jag är mer än detta då det är en del av min historia.”⁶⁴ Det handlar om att se det som det är, att varken förminska, förstora eller förvränga det som har hänt.⁶⁵

Om förövaren eller offret inte försonas med det som har hänt kan de hamna i ett destruktivt mönster. ”Det destruktiva blir lätt en spiral, jag gör dig illa, du gör mig illa och då gör jag dig mer illa och då hämnas du ännu mer och då hatar vi varandra och sen hämnas vi i oändlighet och på något sätt blir det den här hämndspiralen.”⁶⁶ Försoning handlar om att komma ut ur denna spiral och kunna leva med det som har hänt. Få en förståelse kring vad som har skett och få lämna det. Det är inget som längre håller förövaren eller offret vaken om natten,

---

⁶³ Intervju med A, 17 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁶⁴ Intervju med A, 17 december 2019.

⁶⁵ Intervju med A, 17 december 2019.

⁶⁶ Intervju med C, 7 januari 2020.

inget som styr dem längre, det är inget som har inflytande i deras liv.⁶⁷ Utan de båda kan leva ett liv där brottet inte är en bromskloss. Informant D beskriver att det handlar om att bli sams med verkligheten, där det finns en acceptans när de kommit till försoning, en acceptans över verkligheten som den är.⁶⁸ Det handlar mer om att försonas med den situation som har uppstått mer än med de personer som situationen har uppstått emellan. Förövaren och offret behöver inte bli sams för att en försoning ska kunna ske, utan de kan bli sams med det som har skett.⁶⁹ Här hjälper Gud människan, oavsett om hon är troende eller inte, att se hela bilden, som hon själv vill se den och ger henne mod att våga närma sig den.⁷⁰

Genom att kunna se verkligheten som den är och bli sams med den skapas det en befrielse hos förövaren och offret. Förövaren kan se bortom sina handlingar och se sig själv mer än dem. Offret kan se sig själv mer än bara ett offer. Det är inte något som identifierar dem längre, utan att de är människor som gjort något dåligt eller varit med om något hemskt. De är inte längre det som har hänt. För att inte identifiera sig med det som hänt behöver de båda släppa taget om det för att istället leva med det som hänt. Detta för att kunna gå vidare utan att titta tillbaka på det som hände istället ha blicken fäst framåt.⁷¹

Målet med försoningen innebär att bli hel som människa. Genom att börja med att se verkligheten som den är, att bli sams med den, börja acceptera att det har hänt är början på att bli hel som människa. ”Börja bli så pass hel att jag kan börja tänka framåt på ett sådant sätt där det förflutna inte längre är en bromskloss utan har blivit fri från något.”⁷² Detta är enligt D det som är målet deras arbete, att hjälpa människor att våga leva i sanningen som den är och vara sams med det som har varit och kunna bli lite helare som människa. Vilket är det som kan förväntas i en försoning mellan två människor, att de båda kan bli hela och kunna fortsätta sina liv. Oavsett om det sker här var för sig eller i ett möte mellan dem är att bli hel som människa räcker som mål för försoningen.⁷³

3.1.2 Återuppta relationer

Informant B menar att försoning handlar om återupptagandet av relationer. Det kan vara att återuppta en relation med sig själv, med andra eller med Gud. Hur en relation återupptas kan se olika ut. Om det är ett par som skiljt sig kan en försoning leda till att de kan prata med varandra

---

⁶⁷ Intervju med C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁶⁸ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁶⁹ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁷⁰ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁷¹ Intervju med A, 17 december 2019, C, 7 januari 2020.

⁷² Intervju med D, 10 januari 2020.

⁷³ Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

i telefonen i samband med att lämna över barnen eller att de till och med kan börja fira jul med varandra. Någonstans är det en relation som har gått sönder och försoningen hjälper till att sätta samman den igen, det behöver inte vara precis som innan, utan mer att de inte gör ont att vistas i samma rum eller mötas på stan.⁷⁴ Om en relation inte återupptas sker det ingen försoning.

Kan en förövare och offer som inte haft någon relation med varandra sen innan försonas? Informant B menar att även fast de inte hade en relation med varandra sedan innan, bildas det en relation mellan dem när ett brott begås, men som inte är en bra relation. Här ser personerna inte försoning som en självklarhet för att de inte hade haft en relation sedan tidigare. Här kan det handla om en försoningsprocess med sig själv, att återuppta relationen med sig själv. Kan en förövare vilja höra av sig till ett offer, vill visa att förövaren inte är ett monster, utan var drogpåverkad när det skedde. Detta för att visa att offret inte behöver vara rädd för att förövaren ska komma igen. Det kan också vara att offret vill berätta för förövaren att hon inte längre är arg. Här blir försoning att klara av att möta människan som har gjort en illa på stan eller för förövaren att veta att offret inte ser henne som ett monster.⁷⁵

Liknande information har givits av de andra intervjudeltagarna. För att kunna leva med det som har hänt och bli sams med verkligheten handlar om på ett eller annat sätt att återuppta en relation. I och med det lagas något som innan varit trasigt; det kan vara relationen till sig själv, till andra eller till Gud men också till det samhälle som människan lever i. För att bli hel som människa innebär det att återuppta en relation med sig själv. Dock bör inte återupptagandet till ett offer uppmuntras eller ses som ett måste för att en försoning ska kunna ske. ”Om det handlar om någon som har varit utsatt för grov misshandel, fysik eller psykisk eller incest. Kan det vara jätteviktigt att de här personerna får mötas med det är inte säkert att på något sätt skulle vara bra att uppmuntra dem till att umgås och träffas.”⁷⁶

3.1.4 Motiv till försoning

Det som beskrivs här under är utifrån förövarens synvinkel, vilket är utifrån det som intervjuerna har gjorts. Det innebär att det kan se annorlunda ut om synvinkeln ändras till offrets.

Om en förövare går in i en försoningsprocess med motivet ”jag mig mitt”, att förövaren vill försona sig av rent egoistiska skäl. ”Alltså om jag har gjort något mot någon ser det ändå trots allt mycket bättre ut om inte den här personen är arg på mig eller om vi kan ändå leva i

---

⁷⁴ Intervju med B, 19 december 2019.

⁷⁵ Intervju med B, 19 december 2019.

⁷⁶ Intervju med D, 10 januari 2020.

någon slags öppen relation. Motivet att försonas kanske egentligen inte är att det ska bli bättre eller att man vill någon annan väl utan det är rent egoistiskt.”⁷⁷ Det kan vara att förövaren sörjer mer att inte kunna träffa sina barn än att barnet kommer vara utan förälder. Fokus ligger på mig och mina känslor, tankar och framtid mer än på den person som har kommit till skada av förövarens agerande.

Ett möte mellan en förövare och ett offer blir inte bra om förövaren kommer till mötet och fortfarande uttrycket ”det var inte mitt fel, det var NN som slog först”. Fokus ligger då på att få fram att förövaren inte bär ansvaret för vad som hände utan det var någon annan. ”Då har du mötet för din skull, för att du vill ha någon slags upprättelse, du vill att de ska förstå att det inte var ditt fel.”⁷⁸ När en försoning har ingångspunkten ”jag mig mitt” blir det sällan bra. Förövaren missar förståelsen för hur det var för offret i detta, hur offret upplevde det och öppnar inte upp för andra synvinklar än sina egna. Här blir det inte fullt ut möjligt att kunna leva med det som hänt, bli sams verkligheten eller återuppta en relation.⁷⁹

När fokus i en försoning istället ligger på ”du dig ditt”, är det offret som är i fokus. Här lyfter förövaren blicken från sig själv och försöker sig se hur det blev för dem som är drabbade av sina handlingar. I de finaste fallen av försoning mellan en förövare och ett offer bryr sig förövaren uppriktigt om sina offer. I dessa fall känner förövaren stort samvetsqual och känner stor ånger för det sina dåliga handlingar. I mötet med ett offer ligger samtalets fokus på hur detta har påverkat dig som offer och inte dig som förövare.⁸⁰

Det handlar inte längre om för förövaren att ge bortförklaringar för det den har gjort, utan ta sitt ansvar⁸¹ och ärligt svara på de frågor som offret har kring det som hände. Detta för att både offret och förövaren ska kunna gå vidare i livet och kunna leva med det som har hänt.

När motivet i en försoning mellan förövare och offret är ”du dig ditt”, blir det en bra försoning och en bra möjlighet för de båda att kunna klara av att leva med det som hände.⁸²

3.1.4 Sammanfattning försoning

Sammanfattningsvis kan man se att det är två huvudsynsätt som kommit ur intervjuerna om vad försoning är. Det första är att kunna leva med det som har hänt på ett sådant sätt att det inte påverkar ens liv och handlingar, att bli sams med verkligheten där målet är att bli hel som

---

⁷⁷ Intervju med B, 19 december 2019.

⁷⁸ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁷⁹ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁸⁰ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁸¹ Se 3.2.1

⁸² Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

människa.⁸³ Det andra är att återuppta relationer,⁸⁴ det kan vara med en själv, med andra eller med Gud. Det kan också ske på olika nivåer, det behöver inte bli som det var innan utan det räcker med att kunna vistas i samma rum utan att det gör ont.

Det finns två motiv som de ser i sitt arbete för försoning, ”jag mig mitt” och ”du dig ditt”. När försoningen utgår från att förövaren har sig själv i fokus och motiv blir försoningen sällan bra, då förövaren inte riktigt tar ansvar för sina handlingar och har lättare för att ge bortförklaringar. Däremot, när försoningens fokus och motiv ligger på offret, du dig ditt, har förövaren börjat tagit sitt ansvar och är villig att veta hur det är med sina brottsoffer. På så sätt blir försoningen något bra samt gör det lättare för båda parterna att kunna leva med det som har hänt och återuppta en relation.⁸⁵

3.2 Gemensamma nämnare till försoning

Vad behövs det för att en försoning ska kunna ske? Under intervjuerna har informanterna berört vissa gemensamma nämnare för att en försoning ska kunna ske. Här under har några av dessa gemensamma nämnare listas upp. Det finns fler, dock är det dessa som är bland de största områdena som berörts.

3.2.1 Ansvar

Det som varit gemensamt i alla intervjuerna är ansvarsfrågan i försoning. Detta är också bland det viktigaste för att en försoning ska kunna ske mellan en förövare och offer, att förövaren tar på sig sitt ansvar för sina handlingar och inte ger någon bortförklaring eller skyller ifrån sig på någon/något annan/annat.⁸⁶ ”Finns det ett offer och en förövare så är det alltid förövaren som måste ta ansvar. Ett offer har inget ansvar. Ett offer är ett offer, den har utsatts för något som stod utöver dennes makt att påverka.”⁸⁷

Försoning förutsätter att förövaren kommer till insikten att "ja det kanske är sant alltihop men det var fortfarande jag som agerade, som handlade, som slog eller vad det nu var." För att inse det måste förövaren ta ansvar för det som hände. När förövaren gör det, utan att lägga det utanför sig själv kan en process starta som innebär att förövaren kan bli mer människa. Då kan förövaren bli mer den hon egentligen hela tiden är och vad hon är i Guds ögon.⁸⁸ Följaktligen

---

⁸³ Se 3.1.1

⁸⁴ Se 3.1.2

⁸⁵ Se 3.1.3

⁸⁶ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁸⁷ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁸⁸ Intervju med A, 17 december 2019.

kan förövaren vara beredd att erkänna och ta ansvar för de konsekvenser som kommer av sina handlingar.

Motsatsen till ansvar är bortförklaringar. Informant A hänvisar till att redan i 1 Mos 3 började människan ge bortförklaringar och inte ta sitt ansvar för sina handlingar. Adam skyllde på Eva och Eva skyllde på ormen. Likaså är det idag att första reaktionen är att vi skyller på någon annan eller något annat när våra handlingar får stora konsekvenser.⁸⁹

För en förövare kan dessa bortförklaringarna vara droger, taskig uppväxt, ”han muckade med mig”, ”hon provocerade mig” osv. ”Ja från början var det familjens fel, du var ett offer när du var liten. Men så fort du har blivit vuxen att förstå och förstår vad rätt och fel är, är du inte längre ett offer. Du har val och du har valt så här och det här har lett till det här. Du kan inte skylla på andra längre.”⁹⁰

Försoning handlar om att komma till den insikten, ta ansvar och inte låta det bli till en förklaring för sina framtida handlingar eller ursäkt för det som händer.

3.2.2 Mod

För att förövaren ska kunna ta sitt ansvar för sina handlingar och erkänna dem, behövs mod. Mod är en nyckel till ansvaret, för det är inte enkelt att se sitt ansvar och ta ansvar. Det behövs mod för att kunna göra det.⁹¹ Det behövs även mod för att kunna försonas med en annan människa, med sig själv eller med Gud.

För det första handlar det om att våga se sanningen, verkligheten som den är, att inte försköna eller dra bort. Våga stanna kvar i den, våga inse vad förövaren har gjort och vem som har skadats av dem. Informanterna C och D berättar att det betyder att våga stanna kvar i de jobbiga känslorna tills man känner sig redo att gå vidare. Samtidigt som att inte smita ifrån dem, utan våga arbeta med dem för att kunna leva ett helt liv där de inte längre blir en ursäkt för sina handlingar. Slutligen, våga arbeta med det för att kunna ta sitt ansvar och sedan kunna söka försoning med de som skadats.⁹²

Försoning och allt arbete med sig själv handlar om mod. Det behövs mod för att en förövare ska kunna berätta för ett offer vad det var som hände. Det är modigt. Det är även modigt för ett offer att träffa förövaren, få ställa alla sina frågor till förövaren och försona sig med det som har hänt.⁹³

---

⁸⁹ Intervju med A, 17 december 2019.

⁹⁰ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁹¹ Intervju med A, 17 december 2019, C 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁹² Intervju med C 7, januari 2020, D, 10 januari 2020.

⁹³ Intervju med A, 17 december 2019, C 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

3.2.3 Tryggt och tydligt sammanhang

När mötet mellan en förövare och ett offer ska ske behövs det ett tryggt och tydligt sammanhang för att det ska bli bra. Det finns tydliga ramar med vad som ska ske och vad som förväntas av dem båda. Här har det bestämts innan vad som ska ske på träffen eller träffarna om det är fler, vem börjar berätta och vem börjar lyssna.⁹⁴ Således kan ett tydligt och tryggt sammanhang vara på bestämda träffar eller i ett försoningsprogram⁹⁵.

Här är det viktigt med en tredje person som ger en trygghet, dels för att förövaren och offret inte ska vara ensamma och för att någon annan än dem tar ansvar för processen. Detta hjälper personerna vidare i sin berättelse om de fastnar på ett ord eller som finns med där som ett fysiskt stöd. Denna person har skapat ramarna och ser till att de får den tid som behövs.⁹⁶

Det behövs även ett tryggt sammanhang när en förövare ska kunna möta de allra mörkaste sidorna av sin historia. Det är en tuff process att gå igenom och alla vill inte öppna den dörren igen. Här har pastorerna eller prästerna en viktig roll genom att visa deras stöd och att de inte lämnar när de mörka tankarna och berättelserna kommer. Pastorn eller prästen utgör en viktig roll i en försoningsprocess genom deras tystnadsplikt och att de inte är anmälningsskyldiga om ett annat brott än vad den intagne är dömd för kommer upp.⁹⁷

3.2.4 Viljan

Framför allt, om en försoning ska ske behövs det viljan till det; vilja försonas, vilja förstå den drabbade och viljan i att gå vidare. Utan viljan går det inte, då förövaren inte kan hitta sitt ansvar, ta sitt ansvar och kan inte möta offret på ett värdigt sätt. ”Vi vill vara sams. Jag vet inga människor som vill vara osams innerst inne. Utan det ligger i mänsklighetens natur att vi vill ha fred med varandra.”⁹⁸

Om människan inte vill går det inte, eftersom försoning är en jobbig och tuff process. Känslan av att vilja fly kommer komma. ”Jag tror att om det är något som går ner till en på djupet kommer önskan om att fly. Då behöver den på något sätt övervinnas och då behövs det en vilja. Eller att du har bestämt dig.”⁹⁹ Om förövaren är villig att ta ansvar för sina handlingar och de konsekvenser som har kommit av dem, gör det möjligt med försoning gentemot sina offer.

---

⁹⁴ Intervju med B, 19 december 2019.

⁹⁵ Se 3.3.2

⁹⁶ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2020.

⁹⁷ Intervju med A, 17 december 2019.

⁹⁸ Intervju med D, 10 januari 2020.

⁹⁹ Intervju med B, 19 december 2019.

Denna vilja behöver komma från båda hållen, från förövaren och från offret. ”Vilja och sträva efter försoning det är att inbjuda båda parter till att göra det som behöver göras. Sen får man göra sin del så långt man kan.”¹⁰⁰ Om de båda inte vill blir en försoning nästintill omöjlig.

Det handlar också om viljan att förstå den andre. För förövaren innebär det att vilja förstå hur handlingen påverkar sina offer.¹⁰¹ När ett offer känner att förövaren förstår offrets känslor börjar offret läka. Om en förövare inte är villig att förstå sitt offer, tar inte förövaren ansvar för sina handlingar och har svårt att försonas med det som har hänt. Här behöver förövaren vara ärlig med det som har hänt. När ett offer kommer med sina frågor kring det som hände, behöver förövaren svara ärligt. Genom att förövaren försöker svara ärligt visar förövaren på att den är villig att förstå sitt offer och tar sitt offer och sina handlingar på allvar.¹⁰²

Om de inte är villiga att förstå varandra kommer det bli svårt att försona sig med varandra. Om det är en relation som ska återupprättas bör båda på ett eller annat sätt vara överens som det som hände. Genom att de båda får berätta vad som hände ökar chansen att de båda förstår varandra och kan gå vidare i sina liv och eventuellt återupprätta en relation.¹⁰³

3.2.5 Sammanfattning gemensamma nämnare för försoning

Grunden i försoning mellan förövare och offer är att förövaren är redo att ta sitt ansvar för sina handlingar utan att ge bortförklaringar till det som hände. Detta kräver mod att göra.¹⁰⁴ Följaktligen, behöver förövaren vara villig att förstå hur händelsen påverkade offret. Det gör det möjligt för offret att kunna börja läka.¹⁰⁵

Utöver detta är ett tryggt och tydligt sammanhang en viktig del i försoningsprocess och i mötet mellan förövare och offer. Trygghet i att det finns en tredje person som har hand om processen och hjälper till i processen. Tydlighet gällande när vad ska ske och ramar kring vad som kommer hända under mötet.¹⁰⁶

3.3 Möjligheter till försoning

I det här avsnittet beskrivs på vilket sätt som informanterna jobbar med försoning. Det finns två sätt som de jobbar med försoning; enskilda samtal och försoningsprogram. Alla informanter har dagligen enskilda samtal med sina intagna. Däremot har inte alla informanter använt sig av

---

¹⁰⁰ Intervju med A, 17 december 2019.

¹⁰¹ Se 3.1.3.

¹⁰² Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

¹⁰³ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

¹⁰⁴ Se 3.2.2

¹⁰⁵ Se 3.2.1 och 3.2.4

¹⁰⁶ Se 3.2.3

försoningsprogrammet och programmet tillhör inte det vardagliga arbetet utan är under en viss vecka per termin eller år.

3.3.1 Enskilda samtal

Det informanterna har mest i sitt arbete på anstalten är enskilda samtal med de intagna. I ett samtal med en intagen handlar det om att vara en vägledare och bollplank när den intagne vill höra av sig till sina anhöriga och börja jobba på en försoning.¹⁰⁷

I ett samtal handlar det om ”att stötta den intagne i att kunna ta några fler steg och handlar det om att den intagne lägger all skuld till exempel på sin sambo hon provocerade, då försöka ställa frågor kring det, problematisera det på något sätt.”¹⁰⁸ Det är inte något som händer i ett första samtal, utan det behövs även byggas upp ett förtroende mellan den intagna och pastorn eller prästen samt en tids bearbetning. Den intagne behöver känna att pastorn eller prästen klarar av att höra det den vill säga och behöver ha tillit till pastorn eller prästen och att pastorn eller prästen tar den intagna på allvar.¹⁰⁹

I ett samtal om försoning är det, om den intagne har barn, barnets perspektiv som är det viktiga. Alltså du dig ditt¹¹⁰, dock börjar de flesta samtalen i jag mig mitt¹¹¹. I de samtalen försöker pastorn eller prästen få den intagne att lyfta blicken och se hur är de för sina anhöriga nu när förövaren är på anstalt.¹¹² I de samtalen pratas det också om hur den intagne tänker kring de relationerna framöver.¹¹³

3.3.2 Försoningsprogram

Två av informanterna har på sina anstalter använt sig av ett försoningsprogram som en del av sitt arbete för försoning. Programmet hålls av en ideellförening som heter Försoningsgruppen. Försoningsprogrammet är hämtat från Sydafrika av prästen Ulrica Fritzson som besökte fängelset Pollsmoor i Kapstaden för att skriva sin avhandling.¹¹⁴ Försoningsprogrammet på Pollsmoor lyfter fram den existentiella delen av skulden och man arbetar med den i vetskap om att också denna del av skulden är nödvändig att sona om människor ska kunna leva sida vid sida i samhället – efter avtjänad strafftid.¹¹⁵ Informant A berättar att programmet är något som

---

¹⁰⁷ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

¹⁰⁸ Intervju med A, 17 december 2019.

¹⁰⁹ Intervju med A, 17 december 2019, C, 7 januari 2020.

¹¹⁰ Se 3.1.3

¹¹¹ Se 3.1.3

¹¹² Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, D, 10 januari 2020.

¹¹³ Intervju med B, 19 december 2019.

¹¹⁴ Se 1.5.2

¹¹⁵ Försoningsgruppen, bakgrund. 2019, online: <https://www.forsoningsgruppen.com/om-oss>

behövs här i Sverige, då det inte finns någon i det svenska rättssystemet som tar hand om den moraliska eller existentiella skulden.¹¹⁶

Försoningsprogrammet pågår under sex dagar. Under de fem första dagarna får den intagne bearbeta sitt brott, försöka se vad som hände och vilka kom till skada. Detta görs i smågrupper med två intagna och två mentorer som ska vara behjälpliga i processen. Det finns några processledare som sköter programmet.¹¹⁷

Under veckan får de intagna bland annat rita upp sin brottsplats ”utifrån den här teckningen får de hjälp att få syn på, vad, vilka människor runt omkring kan ha blivit på något vis drabbade av det här”¹¹⁸ Det är inte bara den mördades personens familj som är offer. Om det hände på en offentlig plats kunde det ha varit andra personer som såg; exempelvis ambulanspersonalen som kom för att hämta kroppen eller polisen som förhörde alla inblandade. På samma sätt är förövarens egna familj drabbade och således ett offer för vad det som begicks.¹¹⁹

Under försoningsprogrammet får de även besök av olika personer som på ett eller annat sätt är offer för ett brott, där de berättar hur det är för dem att vara ett offer och ha en anhörig som förövare. De intagna sitter och lyssnar till dessa personer och kanske får insikt hur det kan vara för deras anhöriga som farit illa av deras egna brott.¹²⁰ ”Men någonting kan ske i mötet mellan människor så att vi får större chans att leva med vår egen berättelse.”¹²¹

Alla möten med utomstående offer och olika typer av övningar är till för att den intagna ska kunna se allvaret i sitt brott och börja ta ansvar för det som hände. ”För om de inte är beredda att ta fullt ansvar för det de har gjort och hur det kan ha drabbat deras egna anhöriga och offret, är de inte redo för den sjätte dagen när anhöriga till dem är bjudna och vara med den sjätte dagen.”¹²² Under den sjätte dagen får anhöriga möjlighet att ställa alla sina frågor till den intagne och berätta hur det var för dem. Den intagne får lyssna till dem och svara så ärligt de kan på deras frågor.¹²³

---

¹¹⁶ Intervju med A, 17 december 2019.

¹¹⁷ Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

¹¹⁸ Intervju med A, 17 december 2019.

¹¹⁹ Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

¹²⁰ Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

¹²¹ Intervju med A, 17 december 2019.

¹²² Intervju med D, 10 januari 2020.

¹²³ Intervju med A, 17 december 2019, D, 10 januari 2020.

Försoningsprogrammet är ett program som behöver mycket resurser och alla anstalter ha inte möjlighet att använda sig av det. Däremot, är det ett program som har blivit uppskattat av de intagna som gått programmet men även för de som jobbar på anstalten.¹²⁴

3.3.3 Sammanfattning möjligheter till försoning

Det som fängelsekyrkan använder sig mest av i arbete om försoning är enskilda samtal. I samtalen fungerar pastorn/prästen som ett bollplank och en vägledare i processen. Det gäller att finnas där för den intagna och ställa fördjupande frågor kring deras tankesätt och kring det som hände.¹²⁵

Försoningsprogrammet går ut på att förövaren ska kunna se sitt ansvar i det som hände. Genom att bygga upp sin brottsplats, se vilka människor kom till skada av händelsen och vilka är offer för den livsstil förövaren levt. I Försoningsprogrammet görs även olika övningar i smågrupper och möten med utomstående offer. Detta, för att den sista dagen, förbereda sig inför en möjlighet att träffa sina egna anhöriga som offer för det som hände.¹²⁶

Detta hjälper förövaren att inse sitt ansvar och kan börja sin process för ett helare liv med helare relationer till sina anhöriga. På samma sätt kan förövaren hjälpa offren att gå vidare från det som hände.

3.4 Förlåtelse och försoning

Under intervjuerna har förhållandet mellan förlåtelse och försoning kommit upp. Det som alla informanterna är överens om är att de inte är samma sak, då de berör olika saker. Däremot att de är på ett eller annat sätt bundna till varandra. I detta avsnitt tas innebörden av förlåtelse upp och vilket förhållande det finns mellan förlåtelse och försoning samt om något föregår det andra.

3.4.1 Innebörden av förlåtelse

Under intervjuerna har två innebörder av förlåtelse kommit upp: ställningstagande till moralisk skuld och säga upp rätten att hämnas.¹²⁷

I förlåtelse finns det en skuldfråga som behöver lösas och som inte görs i en försoning. I en vänskap där den ena kränker den andra, kan en som blivit kränkt säga ”Jag förlåter dig.” Här betyder det att den kränkta berättar för hon som kränkte att det inte var okej. Det blir viktigt att

---

¹²⁴ Intervju med C, 7 januari 2020.

¹²⁵ Se 3.3.1

¹²⁶ Se 3.3.2

¹²⁷ Intervju med A, 17 december 2019, B, 19 december 2019, C, 7 januari 2020, D, 10 januari 2020.

hon som kränkte erkänner vad hon gjorde och de båda väljer att dra ett sträck över det som hände. Således släpps den moraliska skulden i händelsen.¹²⁸

”Det är många afrikanska språk där ordet förlåt är samma ord som att släppa, att välja bort att hämnas.”¹²⁹ Det finns en grundläggande aspekt till att hämnas eller vilja hämnas någon som har gjort en illa; öga för öga och tand för tand. Genom att förlåta släpper vi rätten till att hämnas, slutar gå och tänka onda tankar om personen som skadat en samt slutar hata personen.¹³⁰ ”Gud alltid kan förlåta, men det är verkligen inte att vi människor alltid kan förlåta.”¹³¹

3.4.2 Förhållandet förlåtelse och försoning

Som det nämns ovan är alla informanter överens om att förlåtelse och försoning berör olika delar och är därför inte samma sak. Men informanterna skiljer på förlåtelse och försoning på olika vis.

Informant B menar att förlåtelse och försoning inte är beroende av varandra. Förlåtelse kan ske utan försoning och försoning kan ske utan förlåtelse. De är alltså inte beroende av varandra. Den kränkta kan förlåta den som kränkt utan att fortsätta relationen mellan dem; det sker en förlåtelse men inte en försoning. När de två vännerna fortsätter sin relation men inte berör skuldfrågan blir det en försoning men inte någon förlåtelse. Däremot är de båda nödvändiga för det mänskliga livet. Informant B frågar sig hur djupt och hel en försoning egentligen blir om en förlåtelse inte äger rum.¹³²

Enligt C är förlåtelse en förutsättning för försoning. Detta då det finns saker som de två personerna behöver be om förlåtelse för och inte gör det. Då kan de inte komma varandra nära som det behövs för att en försoning ska kunna ske. Det handlar om att lägga ned stridsyxan och vilja bli sams med varandra.¹³³

I många kristna sammanhang pratas det om att förlåtelse är det optimala och det är det som ska strävas efter samt att förlåtelsen löser problemet. Dock är det inget som kan krävas och ”man kan inte heller tänka jag har bett om förlåtelse och de vill inte ge någon förlåtelse. Det är synd om mig för jag blir inte förlåten.”¹³⁴ Förlåtelse är ibland inte möjlig om offret är djupt

---

¹²⁸ Intervju med B, 19 december 2019.

¹²⁹ Intervju med D, 10 januari 2020.

¹³⁰ Intervju med D, 10 januari 2020.

¹³¹ Intervju med A, 17 december 2019.

¹³² Intervju med B, 19 december 2019.

¹³³ Intervju med C, 7 januari 2020.

¹³⁴ Intervju med A, 17 december 2019.

skadad att den inte är förmögen att förlåta.¹³⁵ Utan det handlar om att förövaren och offret ska kunna leva med det som har hänt och någon dag i framtiden kanske en förlåtelse är möjligt.

3.4.3 Sammanfattning förlåtelse och försoning

Förlåtelse handlar om en skuldfråga som ska lösas och att den som förlåter släpper rätten till sin hämnd.¹³⁶ Förlåtelse är inte samma sak som försoning och är inte bunden till det heller. Däremot går de tätt intill varandra. Informant B beskriver att försoning kan ske utan förlåtelse, dock blir frågan hur hel en försoning blir om inte förlåtelse finns med i bilden?¹³⁷ Informant C menar att förlåtelse är en förutsättning för försoning, då förlåtelse för personerna nära varandra och därför kan försoning ske.¹³⁸

---

¹³⁵ Intervju med A, 17 december 2019.

¹³⁶ Se 3.4.1

¹³⁷ Se 3.4.2

¹³⁸ Se 3.4.2

4. Diskussion och analys

I detta kapitel kommer intervjuresultaten diskuteras och analyseras med Miroslav Volfs horisontella försoningsteologi. Det kommer göras genom tre teman som kommit fram i bearbetningen av intervjuerna och läsningen av Volf; *offret som skyldig, steg till försoning och målet med försoning*.

4.1 Offrets ansvar

En stark tes i Volfs horisontella försoningsteologi är att offret inte är oskyldig i konflikter. Det grundar han på att människan lever i en ondskefull värld där hennes vilja till göra ont är större än viljan till göra gott, på grund av arvsynnen. Människan har en förmåga att se sig själv som oskyldig och som ett offer för att lägga all skuld på sin fiende till det som hände. Detta blir synligt genom att hon vill utesluta jaget från andra.¹³⁹ I en konflikt menar Volf att både offer och förövare är skyldiga. Frågan blir på vilket sätt kan ett offer ses som skyldig när ett brott begås? Går det att applicera Volfs bild av människan som fallen och alltid skyldig i en konflikt på brott? Det som bör noteras är att Volf skriver utifrån etniska konflikter.¹⁴⁰

Om ett mord har begåtts, är det provocerande att säga brottsoffren till mordet är inte oskyldig till det som hände. Informanterna är tydliga med att säga att ett offer aldrig är skyldig till det som hände, utan ansvaret ligger på förövaren, den som begått handlingen. Ett offer är alltid ett offer och ska ses som ett offer.¹⁴¹ Offret är inte skyldig till det som hände, däremot bär offret ansvar hur händelsen påverkar hennes framtida handlingar.

Brottsoffret kan se brottet som en anledning eller bortförklaring till hennes framtida omoraliska handlingar. Därför kan ”Jag har varit utsatt för detta...” bli svaret på konfrontationen av hennes omoraliska handling. Således normaliseras offrets handlingar genom att hon agerar omoraliskt på grund av vad hon blivit utsatt för. Brottsoffret sätter på sig en offerkofta, vilket är förstående i en viss mening. Det är fruktansvärt att bli utsatt för hemskheter som mord, våldtäkt eller misshandel, och det är självklart att det påverkar offrets framtida handlingar och syn på sin omgivning. Men ett offer är alltid skyldig till hur brottet påverkar hennes framtida handlingar.

---

¹³⁹ Se 2.1.2

¹⁴⁰ Se 1.5.1

¹⁴¹ Se 3.2.1

Enligt Volf är alla oskyldiga i sina egna ögon och det gäller även för en ”tydlig” förövare. Förövare skyller på: drogerna, den taskiga uppväxten eller provokation som anledningar till sina handlingar eller som bortförklaringar till det som hände, därför att hon anser sig vara oskyldig. Även fast det är tydligt att det är förövarens fel att det hände, bär alla vuxna människor bär ett ansvar för sina handlingar¹⁴², oavsett vad människan har varit med om är hon ansvarig för det hon gör.

Volf menar att när en människa är med om något hemskt kan det bli att hon avspeglar sig sina fiender och hamnar i destruktiva livsmönster. Hon hamnar i en hämndspirals och ser sig ha rätt till att hämnas för det som hände.¹⁴³ Detta ligger i förklaringen till varför hon tror sig kunna använda det hemska som en anledning eller bortförklaring till hennes handlingar. Detta då hon anser sig ha rätt till det och lägger sin identitet i det som hände.

Människan behöver börja ta sitt ansvar för sina handlingar och sluta ha offerkoftan kvar. Försoning hjälper människan att ta av sig offerkoftan, ta ansvar för sina handlingar och mod till att våga gå vidare. Lämna hämndspiralen¹⁴⁴, lämna det eviga snurrandet och komma ut på stadig mark för att kunna gå rakt igen. Genom att kunna leva ett liv där det hemska inte är en bortförklaring till sina handlingar utan att kunna klara av att leva trots att det hemska har hänt och bli hel som människa.¹⁴⁵

4.2 Steg till försoning

Volf beskriver att det är fyra steg som tas under en försoningsprocess; omvändelse, förlåtelse, omfamnade av fiender och minnets helande.¹⁴⁶ Dessa steg finns med i informanternas sätt att beskriva en försoningsprocess, dock inte lika tydligt som Volf gör det och inte som en stege som tas.

4.2.1 Omvändelse

I informanternas beskrivning om försoningsprocessen är inte omvändelsen en lika stor del och uppfattas inte som en lika tydlig del vilket den gör hos Volf. Volf menar att försoningen börjar i omvändelsen från synd till Jesus, och där ifrån börjar resan mot omfamning av sin fiende och minnets helande.¹⁴⁷ Volf visar på att Gud har en viktig del i försoningen, att det är Han som

---

¹⁴² Intervju med D, 10 januari 2020.

¹⁴³ Se 2.3

¹⁴⁴ Se 2.1.2

¹⁴⁵ Se 3.1.1

¹⁴⁶ Se 2.3

¹⁴⁷ Se 2.3

försonar och är en byggsten som behövs vid försoning.¹⁴⁸ Utan omvändelsen blir försoningen näst intill omöjlig.

Frågan är vilken del i omvändelsen som är det viktiga, är det från synden eller är det till Jesus? Behöver människan ”bara” omvända sig från sin synd vilket ligger i att börja ta sitt ansvar för det hon har gjort är det möjligt att Gud inte behövs i omvändelsen. Informanterna påpekar, och som nämns ovan, vikten av ansvaret i en försoningsprocess. Det är när förövaren tar sitt fulla ansvar för sina handlingar som en försoning mellan människor kan bli möjlig.¹⁴⁹ För Volf är det omvändelsen till Jesus som är det viktiga, för i omvändelsen ser människan sin synd och kan då omvända sig från den. Först till Jesus och sedan från synden.

Försoningsprogrammet är en av de tydliga aspekterna som informanterna använder för att främja försoning. En del av dem som går på försoningsprogrammet har inte en kristen tro. Inte heller är alla de som leder försoningsprogrammet kristna och det är inte ett kristet program här i Sverige. Varför är det då ett program som fängelsepastorer och präster använder när det inte är ett uttalat kristet program och där Jesus inte har en central del? I Sydafrika, där programmet kommer ifrån, är det uttalat ett kristet program och Ulrica Fritzon som tog det till Sverige jobbar som präst, frågan blir; varför programmet inte är kristet här och vart tog Jesus vägen? För i försoningsprogrammet bearbetas inte omvändelsen till Jesus på ett tydligt sätt under försoningsveckan, det är som att programmet har sekulariserats där det är människan som är i fokus och inte Gud. Det blir som att det är människan som gör försoningen och inte Gud, att hon kan försona sig utan att Gud behöver vara en del i det. I Volf's försoningsteologi är det Gud som ger försoning och det är bara Han som kan göra det, vilket då omvändelsen till honom är avgörande. Så ska fängelsekyrkan använda detta program om det inte är kristet? Det skulle vara mer förståeligt att Jesus inte hade en central del om programmet hölls av kriminalvården men nu är det fängelsekyrkan håller i programmet. Däremot, kan en förövare under en försoningsprocess komma att omvända sig till Jesus, då de inser sitt behov av honom. Detta, i sin tur, sker i de enskilda samtalen.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ Se 2.4

¹⁴⁹ Se 3.2.1

¹⁵⁰ Intervju med C 7 januari 2020.

4.2.2 Förhållandet mellan förlåtelse och försoning

Ett av Volf steg i försoningsprocessen är förlåtelse. Förlåtelse är en förutsättning för försoning, då den är enligt Volf vägen mellan uteslutning och omfamning.¹⁵¹ Informanterna skiljer sig lite kring om förlåtelse är en del av försoningen eller inte.

Det som blir synligt i informanternas sätt att se på förlåtelse är att en försoning aldrig blir riktig hel utan förlåtelse. Om förlåtelse handlar om att ta sig ur hämndspiralen, att släppa rätten att hämnas och göra upp med den moraliska skulden blir en försoning inte hel om inget inte förlåts. För om försoningens mål är att kunna leva sida vid sida, hur blir det möjligt om de går runt och hyser agg mot varandra? För ingen släpper taget om hämnden.

Däremot menar informant A att förlåtelse inte är något som kan förväntas, att ett offer ska kunna förlåta förövaren. Eftersom offret är djupt skadad och saknar förmågan att förlåta.¹⁵² Detta ställs emot Volfs sätt att se förlåtelse som en del i försoningsprocessen. Här är förlåtelse en del i att kunna omfamna sin fiende. Handlar det mer om att kunna förlåta sig själv för det jag har gjort och släppa rätten att hämnas mot en själv än att förlåta den andre? Det som inte får glömmas bort är att Gud alltid kan förlåta, men människan är ibland oförmögen till att göra det. Här får människan, enligt Volf, vända blicken mot Gud och be om hjälp att förlåta och hjälpa att leva kvar i den och bli påmind om att hon har förlåtit.

För att kunna leva ett så helt liv som möjligt behöver människan förlåta, både sig själv och förövaren. Det handlar inte om att acceptera i den meningen att det förövaren gjorde var okej, utan att ta klivet ur hämndspiralen och stå på stadig mark. Detta gör att människan kan se sin omvärld på ett klarare sätt, än i det eviga snurrandet i spiralen. Det gör det då möjligt att kunna försonas med varandra.

4.2.3 Viljan till försoning

Allt grundar sig i viljan till försoning. Om en människa inte vill innerst inne försona sig går det nästintill inte. Det behöver finnas en gemensam viljeyttring mellan de två som ska försonas med varandra. Människan behöver vilja omvända sig och vilja släppa taget om sin synd. Det finns i en bekvämlighet i att vara kvar i sin synd, eftersom hon vet hur det är att leva där. Människan vet inte hur det är på andra sida och vågar därför inte ta steget mot försoning.¹⁵³ Viljan ger människan mod att våga söka försoning med en annan människa trots att hon inte vet vad som kommer hända.

---

¹⁵¹ Se 2.3

¹⁵² Se 3.4.2

¹⁵³ Se 3.2.4

4.3 Målet med försoning

Vad blir målet med försoningen? Informanterna kom med två svar; kunna leva med det som har hänt och återuppta relationer. Detta kan liknas av de två sista stegen i Volfs horisontella försoningsteologi. Volfs svar på frågan är omfamnandet av sina fiender.

Frågan blir om informanternas syn på målet med försoning verkligen skiljer sig åt. Informant B har den tydligaste bilden av försoningens mål som återupptagandet av relationer. Detta liknar Volfs sätt att se på målet med försoning och som är försoningens slutmål. Det som har tagits upp i uppsatsen är hur långt behöver återupptagande av relationen gå för att det ska ses som försoning. Handlar det om att det ska bli som det var förut eller finns det andra sätt som en relation kan återupptas? Det handlar om att en relation ska återupptas, bli hel, så pass mycket att det inte längre gör ont att vara i samma rum eller är rädd för att träffas på stan. Det handlar inte om att de ska börja umgås på samma sätt som förut, utan klara av att leva sida vid sida med varandra, utan att det gör ont.¹⁵⁴

Det ligger nära att se ”kunna leva med det som har hänt” som målet för försoning. Där de båda, förövare och offer, ska kunna leva så hela liv som möjligt trots allt som har hänt. Händelsen är inget som påverkar människan längre, utan hon är fri från det som hände. Det handlar också om att bli sams med det som hände, att våga se verkligheten som den är och leva i den.¹⁵⁵

Volf verkar ha rätt när han hävdar att är det svårt för människan att klara av det på egen hand och inget människan kan klara av på egen hand. Gud är en viktig del och det är han som gör den slutgiltiga försoningen och hjälper människan att leva i den. Vi människor kan efter vår bästa förmåga försöka leva efter Guds kärlek och låta den få leda oss till omfamning av våra fiender.¹⁵⁶

4.3.1 Identitetsskapande

Människan har en vilja av att hitta sitt jag, hitta vem hon är. Volf menar att hennes identitet skapas av det som hon är med om och skapas i separationen mellan sitt jag och den andre.¹⁵⁷ Frågan blir vad händer med människans identitet i en försoningsprocess? Vem blir förövaren som länge har sett sig själv som mördare, både i sina egna ögon men också offrets ögon? Om

---

¹⁵⁴ Se 3.1.2

¹⁵⁵ Se 3.1.1

¹⁵⁶ Se 2.4

¹⁵⁷ Se 2.2

en människa ska gå från uteslutning till omfamning borde det hända något med henne som person, något med hennes identitet.

Det människan är med om i hennes liv formar hennes identitet och speciellt de hemska händelserna. ”Jag är en mördare”, ”Jag är den vars son blev mördad” eller ”Jag är den vars pappa alltid slog när jag va liten” kan människan säga när hon får fråga kring vem hon är. Det här är sanningar, det har hänt och det är en del av hennes historia. Enligt henne själv säger mest om den hon är. Däremot glömmer människan bort är att hon även har gjort andra saker i sitt liv, att det finns andra sanningar som kommer i skymundan av det hemska. Hon missar att hon är mycket mer än de hemska händelserna. Allt är sant men frågan är vilken av dessa sanningar som människan väljer identifiera sig med. ”Gå från att tänka att jag är en mördare till att tänka att jag har dödat det tänker jag kan vara ganska bra exempel på vad försoning med sig själv innebär.”¹⁵⁸

Det människor lätt missar är att alla i grund och botten är lika, alla människor har samma basala behov som behöver uppnås. Alla behöver tillhörighet, alla behöver få känna mening, alla behöver ha någon slags innehåll i våra liv och alla behöver känna att de är älskade. Försoningen hjälper människan att se det hos den andre, att den är en människa och behöver det alla behöver; att få känna Guds kärlek och få bli omfamnad.¹⁵⁹

4.4 Sammanfattning

Försoning är en livsomvändelse, som går från uteslutning till omfamning. Där människan får möjlighet att bli hel, kunna leva vidare och återuppta relationer. Det människan behöver göra är att inse sitt ansvar i det som hände och se vilka konsekvenser det får för hennes handlingar. Människan är ansvarig för det hon gör och det kan hon inte skylla på någon specifik händelse eller på droger.

Målet med försoning är att människor ska kunna leva sida vid sida utan att det som hänt gör ont. Här finns inte längre rätten att hämnas utan att istället leva ett liv där Guds kärlek regerar. Människan behöver inse sitt behov av Gud för att kunna leva på det sättet och för att kunna leva kvar i försoningen och förlåtelse, för att inte hoppa in igen i den eviga hämndspiralen. Istället, ska hon stå på stadig mark så hon kan leva efter Guds vilja och kärlek. Detta också för att se att alla människor har samma basala behov som henne. Vi alla är människor, som är skapade av Gud och det är det som ska vara vår identitet och inte det vi gör.

---

¹⁵⁸ Intervju med B, 19 december 2019.

¹⁵⁹ Intervju med A, 17 december 2019.

5. Slutsatser och fortsatt forskning

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka vad pastorer och präster inom fängelsekyrkan har för syn på den horisontella försoningen och på vilket sätt de i sitt arbete bidrar till försoning mellan förövare och offer. Utöver detta undersöka vad som händer med människan under försoningen.

Den här uppsatsen har fått namnet ”att bli sams med verkligheten” vilket är essensen av den horisontella försoningen. Det handlar om att människan ska bli sams med det som händer för att kunna omsluta sin fiende. Det blir synligt i hur informanterna beskriver det som behövs och vad försoningen är till för. Detta för att kunna leva med det som ha hänt och återuppta en relation handlar om att bli sams med det som händer.

Under enskilda samtal och försoningsprogrammet, de sätten som informanterna arbetar med för försoning, ligger betoningen på förövarens ansvarstagande som en avgörande del i försoning mellan förövare och offer. Att ta sitt ansvar för sina handlingar är viktigt och avgörande. Det handlar också om att offret behöver se till att brottet inte blir till en bortförklaring och anledning till hennes framtida handlingar. När människan, både förövare och offer, tar ansvar för sina handlingar och slutar ge bortförklaringar blir försoningen möjlig och människan kan bli hel. Däremot är försoningen ingenting som ska tas ur Guds hand, det är han som ger försoningen. Utan honom behöver inte sitt behov av omvändelse till Jesus, där han finner vilken synd hon har i sitt liv och släppa tanken att hon ska göra det av egen kraft.

Förlåtelse är behövligt vid försoning. Förlåtelse gör att människan släpper sin rätt att hämnas för att kunna ta sig ut ur hämndspiralen och klara av att stå på stadig mark. Detta är möjligt genom Jesus död på korset där han förlät allas synder och eftersom han redan har gjort det kan även människan göra det.

Människans identitet förändras under en försoningsprocess. Där hon går från att vara en mördare till att bli en människa som har dödat någon. Hennes identitet går från att identifieras med det hon gör till att hon är en människa som alla andra. En människa som har gjort dåliga handlingar men handlingar som hon har bearbetat och som nu inte påverkar hennes framtida handlingar. Samma gäller alla människor, att hon inte längre identifierar andra med det de gör. Detta då hon glömmer lätt bort att alla människor har samma basala behov. Här kan kristna visa på Guds kärlek och omfamna alla människor.

Försoning är en viktig och eventuellt det enda sättet för att människor ska kunna leva i fred med varandra, i ett samhälle där det är Guds kärlek som regerar och inte människors

hämndbehov. Där förövare ska kunna leva sida vid sida trots allt det hemska som hänt mellan dem.

5.1 Utvärdering av metod samt förslag till fortsatt forskning

Själavårdsarbetet på anstalter har det redan skrivits uppsatser om, dock finns det ingen uppsats som har haft fokus på hur det arbetas med horisontell försoning på anstalt. För att komma åt det har det därför varit viktigt att göra kvalitativa intervjuer med fängelsepastorer och präster. Metoden har hjälpt mig som författare att komma närmre arbetet och deras förståelse kring horisontell försoning än om det bara skulle ha läst böcker kring det. Det har lett till mer konkreta situationer kring försoning mellan förövare och offer. Uppsatsens svagheter är att det kan komma sakna vissa delar kring arbetet med horisontella försoning, bland annat talades inte så mycket om Guds verkan och del i den horisontella försoningen vilket framförs tydligare i Miroslav Volfs horisontella försoningsteologi. Detta beror på att allt inte kunde talas om i intervjuerna.

De förslag till fortsatt forskning jag som författare har är försoningsprogrammet. Att undersöka om det verkligen ger den effekt som sägs att den ger. Detta kan göras genom intervjuer med förövare som genomgått programmet och med förövare som försonats utanför programmets ramar. Även mer djupgående intervjuer med programmets ledare kan göras och deltagande observationer. Utöver detta skulle eventuellt kunna jämföra försoningsprogrammet med något likvärdigt program hos kriminalvården och se vad som skiljer dem åt och vilka likheter som finns. Däremot behöver det ses över om detta är ett program som ska användas av fängelsekyrkan då Gud nästan helt uteblir under programmets gång.

En annan synvinkel som kommit upp under intervjuerna är vikten av att försonas med det som händer i sitt liv men också med sitt egna agerande. Där det handlar om att försona sig med sig själv. Där anser jag att det behöver mer forskning kring.

Min fråga till dig som läsare är nu, vem i din omgivning behöver du försona dig med?

6. Källförteckning

6.1 Tryckta källor

- Abrahamson, Magnus, 2013. *Brott och förlåtelse*. Stockholm: Verbum
- Brottsförebyggande rådet. 2019. *Kriminalstatistik 2016. Återfall i brott*. Stockholm.
- Fritzon, Ulrica. 2017. *Jag kunde åtminstone berätta hur jag dödade henne...* Avhandling, Lunds universitet.
- Kvala, Steinar och Svend Brinkmann. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2nd ed. Lund: Studentlitteratur AB
- Schreiter, R. 2008. "Peacemaking and reconciliation." *Global Dictionary of Theology*. Redigerad av Dyrness William A, och Veli-Matti Kärkkäinen. Downers Grove: InterVarsity Press, 637-641.
- Volf, Miroslav. 1996. *Exclusion & Embrace*. Nashville: Abingdon Press.

6.2 Internet

- Försoningsgruppen, bakgrund. 2019. Online: <https://www.forsoningsgruppen.com/om-oss>
- Platssituationen. 2020. Online: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/platssituationen/>
- Straffet för mord. 2019. Online: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/straffet-for-mord_H701JuU4
- Återfall i brott. 2019. Online: <https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/aterfall-i-brott.html>

6.3 Otryckta källor

- Intervju A, intervju av författaren. Sverige. 2019-12-17.
- Intervju B, intervju av författaren. Sverige. 2019-12-19.
- Intervju C, intervju av författaren. Sverige. 2020-01-07.
- Intervju D, intervju av författaren. Sverige. 2020-01-10.

Antal ord: 13 567

Bilaga 1 – Intervjuguide

Försoning

- Berätta om någon gång du och en annan person har försonats.
- Berätta om någon gång du inte har eller när någon annan inte har förlåtit dig.
- Hur såg den processen ut?

Vilka möjligheter ger ni till försoning? Hur går det till?

Hur jobbas det med försoning på den anstalt du jobbar på?

Hur ser en försoningsprocess ut?

Samtal med intagen

När du förbereder ett samtal om försoning vad är viktigt att tänka på?

- Vad är det du tänker på när du ska ha ett samtal?
- Är det någon gång du har tänkt ”Nej så där skulle jag inte ha sagt”
- Är det någon gång du har tänkt ”Ja det där var bra”

Gemensamma element i försoning

Vad ser du som det är att intagna vill försona sig ifrån? Vad är de gemensamma elementen?

Skuld och skam? Hur bearbetas det i försoningsprocessen?

Mötet mellan en intagen och ett brottsoffer

Beskriv mötet mellan en intagen och ett brottsoffer. Hur planeras och förberedes möte ett sådant möte? Vad är det som händer där?

Berätta någon gång när det mötet inte har blivit bra

- Kan den gå vidare och acceptera?
- Vad skulle du säga är anledningen till att det inte blev någon försoning?

Berätta någon gång när mötet har blivit bra

- Vad uttrycker den? Känslor?
- Vad händer sen?

På vilket sätt skulle du vilja att andra människor mötte intagna? Vad är viktigt att tänka på

Identitet

Ser du några gemensamma drag till försoning? Alltså vad är det som gör den möjlig.

Ser du några gemensamma drag till ingen försoning?

Nu har jag fått svar på de frågor jag hade. Har du något mer du vill berätta, något du inte tycker kommit med eller något du vill förtydliga eller något du vill ta tillbaka?